

Political discourse provides contexts in which words happen to mean things they never meant before. Politics seems to be the realm of Doublespeak, which abounds with lexical and grammatical ploys. Amazingly, it originates not from carelessness but is actually the result of clear thinking.

The influence on addressee's perception is conveyed due to manipulative potential of language. Politicians use a wide range of language means to manipulate the electorate: euphemisms, jargon, gobbledygook or bureaucratese, inflated language, simplified or overcomplicated syntax both in Russian and English languages. Hence designed to mislead, Doublespeak is presented as a heterogeneous phenomenon providing cloudy vagueness of political language.

References

- Allan Keith. *Forbidden Words. Taboo and the Censoring of Language.* – Cambridge : Cambridge University Press, 2007.
- Blakar Rolv Mikkell. *Language as a Means of Social Power // Pragmalinguistics.* – The Hague: Mouton, 1979. – P. 131-169.
- Ferguson Charles. *Absence of Copula and the Notion of Simplicity // Pidginization and Creolisation of Languages.* London, 1971.
- Fowler Roger. *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press.* – London: Routledge, 1991.
- Galperin Illya. *Stylistics.* – Moscow: High School, 1981.
- Gentner Dedre. *Why Nouns are Learned before Verbs: Linguistic Relativity versus Natural Partitioning. // Language development.* 1982. Vol 2: Language, Thought and Culture.
- Gerke Christine. *Twentieth Century Innovations in Narrative Perspective as Exemplified in William Faulkner's "The Sound and the Fury",* 2002. WWW: <http://www.grin.com/e-book/106933/twentieth-century-innovations-in-narrative-perspective-as-exemplified-in> on 28.02.2011
- Hoggart Simon. *Meaningless Metaphors Cloak an Underlying Sincerity,* 2004 WWW: <http://www.guardian.co.uk/politics/2004/jul/17/labour.politics> on 28.02.2011
- Hoggart Simon. *Visionary Promises Lap and Tickle in Verbless Society,* 1995 WWW:<http://www.guardian.co.uk/politics/1995/oct/04/speeches.simonhoggart> on 28.02.2011
- Lakoff Robin. *Persuasive Discourse and Ordinary Conversation, with Examples of Advertising // Analyzing Discourse: Text and Talk.* – New York: Prentice Hall, 1982. – P. 27-34.
- Lutz William. *The New Doublespeak. Why No One Knows What Anyone is Saying Anymore.* – New York: Harper Perennial, 1990.
- Orwell George. *Politics and the English Language* WWW: http://www.orwell.ru/library/essays/politics/english/e_polit on 28.02.2011

УДК 811.111:81'367.625

ЧУЯН С.О.

(Запорізький національний університет)

ПЕРЕХІДНІ ДІЄСЛОВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МОДАЛЬНОСТІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

У статті розглядаються перехідні дієслова, що беруть участь у забезпеченні модальності художнього тексту. Розглядаються різні підходи до категорії модальності. Відзначається, що модальність художнього тексту забезпечується вживанням ланцюжка перехідних дієслів.

Ключові слова: модальність, перехідні дієслова, лексико-семантичні класи дієслів.

Чуян С.А. Переходный глаголы в обеспечении модальности художественного текста. В статье рассматриваются переходные глаголы, которые принимают участие в обеспечении модальности художественного текста. Рассматриваются разные подходы к категории модальности. Отмечается, что модальность художественного текста обеспечивается употреблением цепочки переходных глаголов.

Ключевые слова: модальность, переходные глаголы, лексико-семантические классы глаголов.

Chujan S.A. Transitive verbs to provide modality of literary text. The article deals with transitive verbs that are involved in providing the modality of a literary text. Different approaches to the category of modality are considered. It is noted that the modality of a literary text is provided by the use of the chain of transitive verbs.

Key words: modality, transitive verbs, lexical-semantic classes of verbs.

У лінгвістиці спектр значень модальності є досить різноманітним: від значення комунікативної мети речення (твердження, питання, спонукання), семантики реальності/ірреальності до суб'єктивної оцінки висловлення, яку встановлює мовець, а також значення необхідності, потреби, заборони, заперечення [Приходько 2003, с. 66-67]. У теорії тексту існують різні точки зору щодо приналежності модальності до тієї чи іншої категорії. Одні вчені розглядають модальність як самостійну категорію тексту, у той час як інші вважають її підкатегорією. У дослідженні І.В. Смушинської модальність визначається як категорія тексту, що фіксує результат активності суб'єктивного пізнавального процесу автора. Модальні відтінки значення має те, що потрапляє в перцептивний фокус автора тексту, стає

об'єктом авторської референції, рефлексії, аксіології [Смушинська 2003, с. 37].

Услід за О.Ф. Селівановою, у нашій роботі модальність розглядається як підкатегорія інформативності. На думку О.Ф. Селіванової, «у межах категорії інформативності можна розглядати також оцінку й емотивність як підпорядковані категорії, які на думку багатьох дослідників тексту, є ознаками категорії модальності» [Селіванова 2002, с. 18]. Модальність тексту як категорію дослідження цілого тексту ввів й обґрунтував І.Р. Гальперін. Вчений поділяє суб'єктивно-оцінну модальність на фразову й текстову. Остання, на відміну від фразової, виражається не тільки граматичними чи лексичними засобами. [Гальперін 1981, с.115-116].

Оскільки модальні засоби поліфункціональні, критерієм їх відбору у нашому матеріалі є їх входження в речення з перехідним дієсловом у художніх текстах. Л.О. Ноздріна справедливо вважає модальну сітку тексту сукупністю засобів морфологічного, синтаксичного та лексичного рівнів, через які передається авторська оцінка змісту з точки зору реальності/нереальності, неоднаковості міри впевненості у повідомлюваних фактах [Ноздріна 2004, с. 15-34].

Метою даної статті є дослідити функціонування перехідних дієслів у забезпеченні модальності художнього тексту.

З одного боку, можна стверджувати, що виділення особи в позицію агенса дії, означеної (названої) перехідним дієсловом, є результатом відбору. З іншого боку, не менш важливі додаткові засоби, які посилюють модальність речень з перехідним дієсловом. По-перше, до речення з перехідним дієсловом може бути включене модальне дієслово: *"They can't touch him"* (Norton anthology, p. 15). По-друге, речення з перехідними дієсловами в контактному повторі можуть містити різні модальні дієслова, як, наприклад: *"I would rather not give it. After all, there's not much point, is there?" "But you have to give it. That's part of the interview."* Louise handed Mary a folder. (Norton anthology, p. 526).

У наведеному обміні репліками із тексту Тобіаса Вульфа перехідне дієслово повторюється разом із особовим займенником *it*, який означає феномен (за правилами, частиною інтерв'ю є лекція, прочитана для викладачів та студентів). Обидва персонажі відносяться до лекції по-різному. Ланцюжок повторів при обміні репліками переходить у авторське мовлення. Луїза, як організатор інтерв'ю, є агентом дії. Марія, котрій доведеться прочитати лекцію, реалізовує мету, на яку спрямовано дію Луїзи (Луїза передає Марії текст своєї статті, який можна прочитати як лекцію).

Модальні дієслова включаються у повтори сильно маркованих дієслів. Як було показано у другому розділі даної роботи, дієслово *tell* є сильно маркованим у художньому тексті. Воно входить у ланцюжки повторів, один із яких супроводжується модальним дієсловом: *She told him what had happened. She didn't tell him because she was frightened or disgusted <...> but just because she had to tell somebody* (Norton anthology, p. 323).

Модальне дієслово може супроводжувати перехідне дієслово, яке вказує на дію, позначувану сильно маркованим перехідним дієсловом *tell*: *"You'd tell people I'd done it when they'd finished eating, and I'd be embarrassed. You can do it, though. I wouldn't be embarrassed if it was a story you told on yourself"* (Norton anthology, p. 43).

У повторах дієслова *tell* може підкреслюватися модальність по відношенню до різних осіб, як, наприклад: *"I won't tell you, because you'll tell him that I know"* (Norton anthology, p.46).

У забезпеченні модальності художнього тексту високочастотні перехідні дієслова *think* и *know* часто вживаються контактено: *"I thought Freddy smooched her."* *"I'm sorry <...> I thought you'd know it was me."* (Norton anthology, p. 49).

Аналогічно поєднуються дієслова *tell* и *know*. У нижче наведеному реченні при повторі дієслова *know* опускається правосторонній аргумент, який відтворюється із контексту. Модальні дієслова вживаються з двома іншими перехідними дієсловами, які контекстно обумовлені спільним значенням: *J.D. told me he knew it the instant Johnny walked into the room – he knew that second that he should introduce me as somebody's wife. He could have predicted it all from the way Johnny looked at me.*" (Norton anthology, p. 51).

У нижче наведеній зв'язці двох дієслів *tell* и *know* модальне значення перехідного дієслова *tell* посилюється модальними дієсловами: ... *he can tell all the stories he knows, and we'll never tell the story we know about him hiding in the bushes like a frightened dog* (Norton anthology, p. 53).

Модальність художнього тексту забезпечується вживанням ланцюжка перехідних дієслів, один із яких посилює описуване враження шляхом свого повтору. У нижче наведеному прикладі дієслово перцепції *hear* зустрічається тричі. Його поява підготовлена перехідним дієсловом *tell*, яке супроводжується певним модальним дієсловом: *He'd suffered all kinds of terror in that well <...> But he told me that being at the bottom of that well had made a lasting impression <...> Way up at the top he could see a circle of blue sky <...> He heard other things. He heard tiny rustlings <...> He heard wind blow...* (Norton anthology, p. 66).

Як ми бачимо, зміна семантичного класу перехідного дієслова – від дієслова говоріння до дієслів фізичного сприйняття – є ефективною при описі враження, яке залишило у персонажа незабутнє враження.

Подібним чином комбінуються перехідні дієслова розумової діяльності і фізичного сприйняття. Комбінації можуть ускладнюватися включенням різних перехідних дієслів, які відносяться до одного класу. У наступному прикладі два різних дієслова розумової діяльності поєднуються з двома різними дієсловами фізичного сприйняття. Модальність описуваної ситуації підтримується повтором модального слова. Крім того, повтор дієслова того самого семантичного класу утворює модальну рамку для висловлювання («я так думаю», «я знаю»). *I guess she got home OK. I think she would have heard something if she hadn't made it back. But she hasn't called me, and I haven't called her. Maybe she's had some news about herself by now. Then again, maybe she hasn't heard anything. <...> I know we'll be seeing each other again* (Norton anthology, p. 73).

У комбінаціях різних перехідних дієслів, які використовуються для передачі однієї ж і тієї ж ситуації, як правило, один із перехідних дієслів супроводжується модальним дієсловом. У вказівці на повтор ситуації бере участь особовий займенник: “*Tell me that you love me. You don't have to mean it. Just say it.*” (Norton anthology, p. 107).

Нижче наведений приклад характерний тим, що в ньому при повторі перехідного дієслова мовлення *tell* відбувається зміна правостороннього аргументу, який безпосередньо приєднується до дієслова. Хоча особовий займенник *it* повторюється в даній послідовності речень тричі, у першому своєму вживанні воно відокремлено від перехідного дієслова вказівкою на особу, яка виступає у ролі реципієнта повідомлення.

У своєму другому вживанні *it* отримує модальне забарвлення шляхом переміщення залежних аргументів при перехідному дієслові (*told me all of it – told it to me*). Подібним є неозначений займенник *all*, який у даній послідовності речень виконує підсилювальну функцію (*all of it – it all*): *She told me all of it, waking me that night <...> told it to me in such detail and so clearly that now <...> I remember it all...* (Norton anthology, p. 121)

Із вищенаведених прикладів виходить, що у забезпеченні модальності тексту беруть участь комбінації різних класів перехідних дієслів, які нанизуються у контактному вживанні. Комбінації можуть бути різними, проте перехідні дієслова мовлення та розумової діяльності мають тенденцію при утворенні подібних комбінацій. Ще однією особливістю включення перехідних дієслів у модальність тексту є їх вживання з вказівними займенниками у функції, аналогічній вищевказаній узагальнюючій функції особового займенника *it*: *Don't tell me that.* (Norton anthology, p. 131).

У тексті невеликого обсягу, як у короткому оповіданні, перехідні дієслова групуються навколо модальних значень, які вказують на описувану ситуацію. У тексті оповідання «Сувенір» Дж.А. Філіпс донька забуває відіслати матері валентинку саме у той рік, коли мати опиняється в лікарні з діагнозом раку. Ситуація вводиться повтором перехідних дієслів, але донька ще не знає, що мати тяжко хвора: “*I forgot to send you a Valentine's card.*” “*You did? That's bad. I'm trained to receive one. They bring me luck.*” “*You're receiving a phone call instead.*” (Norton anthology, p. 392).

З часом сестра дізнається від брата про захворювання матері. Реакція доньки описується через дієслово фізичного сприйняття, який буде повторятися далі: *Kate saw clearly the face of the metal dial on the front ...* (Norton anthology, p. 393). З цього моменту дочку починає бідкатися знанням про те, про що її мати не знає, на її думку. Дівчина звертає увагу на оточення лікарні, де лежить мати: *Kate saw a small oak modestly dotted with amusement rides <...> How odd, to build a children's park across from a medical center* (Norton anthology, p. 393) ... *Kate put her hands on her face. Behind her closed eyes she saw a succession of blocks tumbling over* (Norton anthology, p. 396). Рух руки як бажання довірити матері таємницю хвороби обігрується декілька раз: *Kate moved close and touched her mother's arms... They heard the shuffle of slippers. <...> They heard the rattle of the meal cart ... "They told me that little park over there..." <...> She's helping me, thought Kate <...> "We'll see the lights tonight. You can't see the shapes this far away ...* (Norton anthology, p. 399).

Звуки оточуючого світу, квіткове сприйняття – все це прив'язується до одного – нестерпного бажання доньки довірити матері таємницю хвороби, не приховувати від матері того, що їй потрібно знати: *She'd been on the point of telling her mother everything.* (Norton anthology, p. 401). Певні дієслова фізичного сприйняття, рухи доторканням у своїх повторях підготовлюють дієслово розумового сприйняття *know*, яке підготовлене всім текстом. У ключовому контакті знанням (донька знає про хворобу матері, проте не знає, що матері вже відомо про її захворювання; мати знає, що донька знає, і допомагає дочці позбутися бар'єру непорозуміння, яке називається хворобою) дієслова мовлення, розумової діяльності і фізичного сприйняття вживаються контактено: *She moved her hand to Kate's knee and touched the cloth of her daughter's skirt. Kate gripped the metal bar <...> Kate sat wordless, feeling the touch of her mother's hand. <...> "I know all about it," her mother said, "I know what you haven't told me." <...> She saw herself in her mother's wide brown eyes...* (Norton anthology, p. 403).

Таким чином, можна стверджувати, що модальне значення «знання про хворобу матері» готується всім текстом, виводиться із нього через перехідні дієслова *send, receive, bring, see, hear, feel, help, move, grip* з неодноразовим повтором дієслова мовлення *tell*. Весь ланцюжок перехідних дієслів слугує текстовій модальності: донька розуміє, що мати повинна знати про своє захворювання, і мати дає зрозуміти дочці, що хвилюватися про розкриття таємниці не потрібно, оскільки матір про хворобу знає. Можна вважати, що перехідні дієслова слугують своєрідними виділеннями наростаючої необхідності в знанні, яке актуалізується дієсловом *know* у поєднанні з дієсловом мовлення *tell*.

Із вище зазначеного видно, що модальність тексту може складатися не лише вживанням модальних дієслів або модальних слів при перехідних дієсловах, але і самим відбором перехідних дієслів у тексті, їх повторами в одному чи суміжних реченнях, у підведенні до перехідного дієслова, яке вирішує конфлікт, що утворився в певній ситуації. Сильномарковані перехідні дієслова беруть участь у забезпеченні модальності тексту в комбінаціях із перехідними дієсловами свого семантичного класу, а також у комбінаціях з іншими перехідними дієсловами, які беруть участь у передачі контекстно пов'язаних модальних значень.

Література

- Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / Илья Романович Гальперин. – М.: Наука, 1981. – 139 с. Ноздріна Л.А. Поэтика грамматических категорий: Курс лекций по интеграции художественного текста / Людмила Александровна Ноздріна. – М.: ТЕЗАУРУС, 2004. – 212 с. Приходько А.Н. Синтаксис естественного языка в фокусе когнитивно-коммуникативной парадигмы / А.Н. Приходько // Вісник Харківського нац. ун-ту, 2003. – С. 84-89. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Елена Александровна Селиванова. – К.: ЦУЛ «Фитосоцицентр», 2002. – 336 с. Смуциньська І.В. Модальність французького художнього тексту: типи та засоби вираження: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.05 / І.В. Смуциньська. – КНУ ім. Т. Шевченка. – Київ, 2003. – 39 с.